



PRAVNI MONITORING MEDIJSKE SCENE U SRBIJI

Izveštaj za Jun 2010



SADRŽAJ:

I	SLOBODA IZRAŽAVANJA	3
II	MONITORING IMPLEMENTACIJE POSTOJEĆIH ZAKONA	6
III	MONITORING PROCESA USVAJANJA NOVIH ZAKONA	11
IV	MONITORING RADA REGULATORNIH TELA, DRŽAVNIH ORGANA I KOLEKTIVNIH ORGANIZACIJA ZA ZAŠTITU AUTORSKOG I SRODNIH PRAVA.....	13
	REGULATORNA TELA.....	13
	DRŽAVNI ORGANI.....	17
	KOLEKTIVNE ORGANIZACIJE	19
V	PROCES DIGITALIZACIJE	21
VI	PROCES PRIVATIZACIJE.....	22
VII	ZAKLJUČAK.....	22

I SLOBODA IZRAŽAVANJA

U periodu na koji se ovaj monitoring izveštaj odnosi, zabeleženo je više slučajeva koji ukazuju na moguće povrede slobode izražavanja.

1. Pretnje i pritisci

1.1. Dopisniku „Novosti“ iz Užica, Nikoli Jankoviću, telefonom su upućene pretnje da će „završiti na groblju“, zbog pisanja o novootvorenoj autoprerionici „Art“, u centru Zlatibora, prenele su „Novosti“ 1. juna. Tekst o spornom lokalu, objavljen je 28. maja pod naslovom „Propisi nisu isti za sve“. Na dan kada je dopisnik „Novosti“ trebalo da se sastane sa vlasnikom objekta, Aleksandrom Anđićem, službenikom u Opštini Čajetina, njegovom suprugom, kao i zakupcem lokala – perionice, Mitrom Đurovićem, koji su želeli da demantuju pojedine navode iz njegovog teksta, telefonom mu se javila nepoznata osoba i pretila da će „završiti na groblju“. Tri dana nakon pretnje, načelnica Policijske uprave Užice, Dragica Jevtović, saopštila je da je otkrivena osoba za koju se sumnja da je uputila telefonski poziv novinaru i da je reč o Slobodanu Đuroviću iz Čajetine, radniku JKP „Zlatibor“. Policija je protiv Đurovića, koji je rođak Mitra Đurovića, zakupca perionice, podnela krivičnu prijavu.

Zakonom o javnom informisanju propisano je da niko ne sme da ograničava slobodu javnog informisanja, nijednim načinom podesnim da ograniči slobodan protok ideja, informacija i mišljenja. Istim Zakonom propisano je da niko ne sme da vrši bilo kakav fizički ili drugi pritisak na javno glasilu i njegovo osoblje, kao ni uticaj podesan da ih omete u obavljanju posla. Krivičnim zakonikom, za ugrožavanje sigurnosti pretnjom da će napasti na život ili telo, zaprećena je kazna zatvora do tri godine. Krivičnim zakonik, shodno izmenama iz 2009. godine, predviđa i kvalifikovani oblik ovog krivičnog dela, za slučaj kada se ugrožava sigurnost licu koje obavlja poslove od javnog značaja u oblasti informisanja u vezi sa poslovima koje obavlja. U ovakvom kvalifikovanom slučaju, zaprećena je zatvorska kazna u trajanju od jedne do osam godina. Podsetimo, u prethodnim slučajevima u kojima se po izmenjenim odredbama Krivičnog zakonika sudilo za pretnje novinarki Brankici Stanković, Stefan Hadžiantonović iz Beograda osuđen je prvostepeno na 15 meseci zatvora, Vladimir Samardžić iz Novog Sada, takođe prvostepeno, na 3 meseca zatvora, dok je u slučaju Gorana Klješšana, Aleksandra Perišića, Milana Gudovića, Dragana Đurđevića, Nemanje Odalovića i Nemanje Bogdanovića, Prvi osnovni sud u Beogradu optužnicu odbacio, našavši da u radnjama optuženih za koje se terete nema elemenata ugrožavanja sigurnosti. Prvo osnovno javno tužilaštvo u Beogradu uložilo je žalbu Apelacionom sudu protiv rešenja o odbacivanju optužnice.

1.2. Mešihat Islamske zajednice u Srbiji, kako su preneli mediji 20. juna, najoštrije je osudio objavljivanje fotomontaže u dnevnom listu „Blic“ s likom glavnog muftije Muamera Zukorlića u pravoslavnoj svešteničkoj uniformi s krstom na glavi. Mešihat od urednika i vlasnika „Blica“ traži izvinjenje i „simboličnu“ nadoknadu od sto miliona evra. U suprotnom, najavljuje krivičnu prijavu i poziv muslimanima da bojkotuju distribuciju i prodaju „Blica“. „Ovim činom javnosti se šalje jasna poruka o pokrštanju muslimana, gde nije pošteđen najviši verski autoritet“, stoji u saopštenju Mešihata Islamske zajednice u Srbiji i dodaje da se time muslimanima šalje poruka da „njihove duhovne vrednosti ne uživaju zaštitu zakona i sistema države“. Uredništvo Blica uputilo je istog dana izvinjenje muftiji Muameru Zukorliću, Mešihatu Islamske zajednice u Srbiji i svim vernicima muslimanske veroispovesti zbog, kako je navedeno, „neprimerene fotomontaže objavljene u Blicu na strani Humor“. Uredništvo je istaklo da fotomontaža smatra „nepotrebnom i nepromišljenom“, ali i da ona „ne predstavlja poziv i poruku Blica muslimanima o pokrštanju“. Sabor Islamske zajednice, 26. juna objavio je saopštenje u kome se „sa ogorčenjem najoštrije osuđuje sramnu uvredu lista Blic na račun muftije i muslimana“, što kako tvrde, simbolizuje nastavak „genocidne politike“ prema muslimanima. Ta verska zajednica pozvala je na bojkot lista „Blic“ i ponovila da zahteva krivičnu odgovornost počinioca uvrede i simboličnu odštetu od 100 miliona evra.

Fotomontaža muftije Muamera Zukorlića u odeždi pravoslavnog sveštenika, objavljena u satiričnoj rubrici dnevnog lista „Blic“, dovela je do oštre reakcije prvo Mešihata, a zatim i Sabora Islamske zajednice u Srbiji. Ukoliko zaista dođe do pokretanja postupaka koje je Sabor Islamske zajednice najavio, nije zgoreg podsetiti da u Srbiji postoji neslavna sudska praksa po pitanju satiričnih sadržaja u medijima. Pre samo dva meseca, glavni i odgovorni urednik Čačanskih novina Stojan Marković obavezan je prvostepenom presudom Višeg suda u Čačku, da plati lideru Nove Srbije Velimiru Iliću 180.000 dinara, na ime naknade nematerijalne štete nanete povredom časti i ugleda. Viši sud u Čačku našao je tom prilikom da su Ilićeva čast i ugled povređeni, između ostalog, i humoreskom „Zanemoćali mandarin“ objavljenom februara 2009. godine. Iako razlika postoji, utoliko što je Zukorlić, za razliku od Ilića, i verski lider, postoje i određene sličnosti između ova dva slučaja. Pre svega, Ustavom Republike Srbije, zajemčena je ne samo sloboda mišljenja i izražavanja, i to kao sloboda da se govorom, pisanjem, slikom ili na drugi način traže, primaju i šire obaveštenja i ideje, već i sloboda umetničkog stvaralaštva. Drugo, Muamer Zukorlić, kao javna ličnost, nužno bi morao biti u obavezi da pokaže viši stepen tolerancije prema medijskim sadržajima koji se tiču njegove uloge glavnog muftije Islamske zajednice u Srbiji, uključujući tu i satirične sadržaje bez obzira na njihovu formu u konkretnom slučaju. Na posletku, isticanje ogromnih odštetnih zahteva i poziv na bojkot, te posebno optuživanje medija da njihovi satirični sadržaji usmereni na jednu ličnost, ma koju funkciju ona obavljala, predstavljaju napad na sve muslimane i čak nastavak „genocidne politike“ prema muslimanima i čak poruku redakcije muslimanima o njihovom pokrštanju, nesumnjivo

ograničavaju slobodu javnog informisanja, odnosno slobodan protok ideja, informacija i mišljenja, i nesumnjivo može rezultirati u daljem jačanju autocenzure u medijima.

2. Sudski postupci

2.1. Pred Višim sudom u Novom Sadu, 2. juna održano je ročite u parnici po tužbi odbornika Srpske radikalne stranke u Skupštini opštine Bečej, Nebojše Kolarskog, protiv izdavača nedeljnika „Bečejski mozaik“ i novinarkе Kristine Demeter Filipčev. Kolarski je tužio izdavača i novinarku za naknadu nematerijalne štete u iznosu od pola miliona dinara, zbog duševnih bolova pretrpljenih usled povrede časti i ugleda tekstem „Radikalno crno na belo“ iz februara 2010. godine. U spornom tekstu, Kristina Demeter Filipčev navela je da je Kolarski na sednici SO, govoreći o lokalnim akcionim planovima za Rome i za zapošljavanje, koristio govor mržnje, jer je građane delio na „crne“ i „bele“. Redakcija „Bečejskog mozaika“ saopštila je ranije da je Kolarski tek dva meseca od objavljivanja teksta došao u redakciju i zatražio objavljivanje „izvinjenja“. „Pošto je zakonski rok istekao, redakcija mu je ponudila da sam napiše reagovanje, ali je Kolarski, uz opasku „vi niste normalni“ napustio redakciju“, saopštio je „Bečejski mozaik“.

Shodno odredbi člana 82. Zakona o javnom informisanju, novinar, odgovorni urednik i pravno lice koje je osnivač javnog glasila ne odgovaraju za štetu ako je neistinita ili nepotpuna informacija verno prenetā iz javne skupštinske rasprave. Nebojša Kolarski mogao bi imati osnova za uspeh u sporu isključivo ako je njegovo izlaganje iz Skupštine opštine Bečej pogrešno citirano ili stavljeno u neprihvatljiv kontekst. Takođe, povodom zahteva Kolarskog za objavljivanje „izvinjenja“, isto nije predviđeno kao pravo Zakonom o javnom informisanju. Naime, izvinjenje je lični čin, a Zakon o javnom informisanju predviđa samo pravo lica na koje se lično odnosi informacija podesna da povredi njegovo pravo ili interes, da od odgovornog urednika zahteva da, bez naknade, objavi odgovor u kome ono samo tvrdi da je informacija neistinita, nepotpuna ili netačno prenetā. Zahtev za objavljivanje odgovora podnosi se u roku od 30 dana od dana objavljivanja informacije u dnevnoj štampi ili dnevnoj radiodifuznoj emisiji, odnosno 60 dana od dana objavljivanja informacije u povremenoj štampi ili povremenoj radiodifuznoj emisiji. Na posletku, imajući u vidu da je Nebojša Kolarski odbornik u Skupštini opštine Bečej, to se i na njega odnosi odredba Zakona o javnom informisanju kojom je izričito predviđeno da su nosiocima političkih funkcija ograničena prava koja imaju lica na koja se odnosi informacija, srazmerno opravdanom interesu javnosti u svakom konkretnom slučaju, ako je informacija važna za javnost s obzirom na činjenicu da lice na koje se odnosi informacija vrši određenu funkciju.

2.2. Večernje Novosti prenele su 10. juna da je, po prvi put, otkako je počela primena Zakona o izmenama i dopunama Zakona o javnom informisanju iz 2009. godine, javni tužilac podneo prijavu protiv jednog medija zbog kršenja pretpostavke nevinosti. Pred beogradskim Privrednim sudom za 9. jun bio je zakazan, a potom i odložen, pretres po optužnom aktu protiv magazina „Tabloid“, zbog kršenja pretpostavke nevinosti Dragana Šutanovca, ministra odbrane. Razlog su tekstovi objavljeni u „Tabloidu“ u kojima se Šutanovac optužuje za zloupotrebu položaja.

Zakonom o izmenama i dopunama Zakona o javnom informisanju iz 2009. godine, predviđeno je da će se novčanom kaznom od 25% do 100% zbiru vrednosti ukupno prodalog tiraža javnog glasila, isporučenog distributerima na dan objavljivanja informacije, i vrednosti prodalog oglasnog prostora u tom broju javnog glasila, kazniti za privredni prestup osnivač javnog glasila ako se u javnom glasilu neko lice označi učinocem kakvog kažnjivog dela, odnosno oglasi krivim ili odgovornim pre pravnosnažne odluke suda ili drugog nadležnog organa. Za isti privredni prestup novčanom kaznom od 200.000,00 do 2.000.000,00 dinara kazniće se i odgovorno lice u osnivaču javnog glasila i odgovorni urednik javnog glasila. Zakonom je dalje predviđeno da će, ako je delo učinjeno prvi put, sud izreći uslovnu osudu i zaštitnu meru javnog objavljivanja presude. Podsetimo, između ostalog i za ovu odredbu Zakona o izmenama i dopunama Zakona o javnom informisanju, kao i za čitav Zakon u celini, ocena stručne javnosti bila je da ozbiljno ograničava slobodu izražavanja. Zaštitnik građana podneo je još septembra 2009. godine predlog Ustavnom sudu Republike Srbije da utvrdi da odredbe ovog Zakona nisu u saglasnosti sa Ustavom, članom 10. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i članom 19. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima. Iako je iz Ustavnog suda odluka o ustavnosti Zakona o izmenama i dopunama Zakona o javnom informisanju bila najavljena za kraj marta, nema je ni do kraja juna.

II MONITORING IMPLEMENTACIJE POSTOJEĆIH ZAKONA

1. Zakon o javnom informisanju

1.1. Implementacija Zakona o javnom informisanju, obrađena je, jednim delom i kroz odeljak o slobodi izražavanja.

1.2. Nemačka kompanija WAZ odlučila da se povuče iz Srbije i da počne prodaju udela u „Politici“ i „Dnevniku“. Kako se navodi u saopštenju, dostavljenom medijima 15. juna, predsednik WAZ-a, Bodo Hombach, je u poverljivom pismu zamolio predsednika Srbije Borisa

Tadića, da pomogne da taj izlazak bude u skladu sa zakonom i fer. Dodaje se da je u tom pismu, Hombah opisao iskustva WAZ-a kao investitora u Srbiji. WAZ ima 50% vlasništva u kompaniji „Politika novine i magazini“, koja je izdavač dnevnog lista Politika, većinsko vlasništvo ima i u novosadskom „Dnevniku“, a isključivi je vlasnik „Štampa sistema“, kompanije koja se bavi distribucijom štampe. Pretpostavlja da se da su razlog povlačenja prepreke sa kojima su bili suočeni u svojoj nameri da preuzmu „Novosti“. Ekonomisti i stručnjaci za inostrana ulaganja u Srbiju nisu želeli da komentarišu saopštenje WAZ-a, ali se slažu da će odlazak ove medijske kuće imati negativne efekte na buduća ulaganja iz inostranstva, posebno iz Nemačke. Izvestilac Evropskog parlamenta za Srbiju Jelko Kacin ocenio je juče da najavljeno povlačenje medijske grupe WAZ iz Srbije „nije dobra vest ni za slobodu medija u Srbiji, kao ni za privlačenje stranih investicija u Srbiju“. Kacin je podsetio da su sloboda medija i funkcionalna tržišna ekonomija, koja podrazumeva ravnopravan tretman domaćih i stranih investitora, kao i vladavinu prava, među najvažnijim uslovima za napredak Srbije ka članstvu u EU. Nebojša Bradić, ministar kulture Srbije, sa druge strane, smatra da iza najave WAZ-a stoje isključivo ekonomski razlozi, te da povlačenje ne bi trebalo da uzdrma srpsku medijsku scenu.

Poslednjih meseci, javnosti su iz različitih izvora postale dostupne informacije o kontraverznom preuzimanju „Novosti“, u koje je bio uključen i WAZ. Kontraverze u vezi sa ovom preuzimanjem, dovode se u vezu sa najavom WAZ-a da se povuče iz Srbije. Naime, kako tvrdi Stanko Subotić Cane, srpski biznismen koji živi u Švajcarskoj (protiv koga je u Srbiji podignuta optužnica za zloupotrebu službenog položaja, kao rezultat policijske akcije „Mreža“ koja se bavila otkrivanjem kanala krijumčarenja cigareta), WAZ je osujećen u pokušaju neposrednog preuzimanja „Novosti“ još 2005. godine. WAZ je potvrdio da je preuzimanje kontrole nad „Novostima“ 2006. godine, od strane kompanija Ardos Holding GmbH, Trimex Investments GmbH i Karamat Ltd. finansirao svojim novcem. Navedene kompanije dovode se u vezu sa srpskim biznismenom Milanom Bekom. Stanko Subotić Cane tvrdi da je svojim bankarskim garancijama jemčio da će većinski paket akcija „Novosti“, Ardos Holding GmbH, Trimex Investments GmbH i Karamat Ltd. na kraju preneti na WAZ, do čega još uvek nije došlo. WAZ je 23. juna saopštio da je preuzeo Ardos Holding GmbH, te da je navedeno preuzimanje samo mehanizam kroz koji WAZ namerava da proda svoje učešće u „Novostima“ u ostvarivanju najavljenog izlaska sa srpskog tržišta. Ministar unutrašnjih poslova Srbije, Ivica Dačić, izjavio je istog 23. juna da je policija po nalogu tužilaštva pokrenula istragu u vezi privatizacije „Novosti“. Iako najavljena istraga tek treba da otkrije pravu pozadinu preuzimanja „Novosti“, nesporno je da je ovaj slučaj učinio očiglednim meru u kojoj je medijsko vlasništvo u Srbiji netransparentno, a uslovi poslovanja takvi da tržište napuštaju čak i velike evropske medijske kompanije sa bogatim iskustvom poslovanja u zemljama tranzicione demokratije. Slučaj „Novosti“ takođe je pokazao da ni izmene Zakona o javnom informisanju iz 2009. godine, kojima je Srbija dobila medijski registar, nisu obezbedile nikakav pomak na planu transparentnosti medijskog vlasništva.

2. Zakon o radiodifuziji

2.1. Implementacija Zakona o radiodifuziji, u ovom izveštaju, u jednom delu biće obrađena i kroz odeljak koji se bavi monitoringom rada nadležnog regulatornog tela, Republičke radiodifuzne agencije.

2.2. Emisija Olivera Kovačević „Da, možda, ne“ na RTS-u, u kojoj je trebalo da se raspravlja o aferi „Satelit“, otkazana je u petak 2. juna samo nekoliko minuta pre nego što je trebalo da počne njeno snimanje. Zvanično objašnjenje je da pravni tim RTS-a nije dozvolio da se u emisiji pojavi lice protiv koga je podignuta optužnica - Prvoslav Davinić. Olivera Kovačević tvrdi da je ona tek oko 18.30 saznala za otkazivanje! „Emisija se snima od 20.15 do 21.30, pa se emituje pola sata kasnije. Mene je šef Pravne službe RTS-a, Stanislav Veljković, obavestio oko 18.30 da je odlučeno da se na Javnom servisu ne ugosti osoba protiv koje je podignuta optužnica. Mi nismo znali da njegovo gostovanje može da izazove pravni problem RTS-u. Moja ekipa je u emisiju pozvala i predstavnike Tužilaštva, ali su oni odbili da dođu. Ja emisiju „Da, možda, ne“ radim već dve godine i ovo je prvi put da mi se ovako nešto dogodi,“ rekla je Kovačevićeva. Pored Davinića, kao gosti su bili najavljeni i njegov advokat Dragan Pašić, bivši ministar odbrane Zoran Stanković i nekadašnji direktor Vojno-obaveštajne agencije, Branislav Anočić.

Zabrana intervjuisanja optuženih lica u toku trajanja krivičnog postupka, nije predviđena ni Krivičnim zakonikom, niti Zakonikom o krivičnom postupku, niti Zakonom o javnom informisanju. Naprotiv svi ovi propisi insistiraju na poštovanju prezumpcije nevinosti. Do toga da se pravni tim RTS-a usprotivi pojavljivanju u programu lica protiv koga je podignuta optužnica, nije mogao dovesti ni Kodeks ponašanja emitera („Službeni glasnik RS”, br. 63/2007), koji je Republička radiodifuzna agencija donela shodno odredbi člana 8. i člana 12. Zakona o radiodifuziji. Naime, Kodeksom je u delu koji se odnosi na praćenje istrage, predviđeno da emiteri ne smeju ni na koji način ometati istragu tokom njenog trajanja, kao i da tokom trajanja istrage ne smeju intervjuisati počiniocce. Međutim, istraga protiv Davinića je okončana i podignuta je optužnica. Takođe, podsetićemo da je Beogradski centar za ljudska prava još početkom 2008. godine, podneo Inicijativu za ocenu ustavnosti Kodeksa ponašanja emitera, između ostalog i povodom uputstva koje se odnosi na praćenje istrage. Nije poznato da se Ustavni sud po ovoj inicijativi izjašnjavao. Razlog eventualne zabrinutosti pravnog tima RTS-a mogao je eventualno da leži u strahu od krivičnog dela nedozvoljeno javno komentarisanje sudskih postupaka, uvedenog u Krivični zakonik izmenama iz 2009. godine. Naime, član 336a Zakonika predviđa da će lice koje za vreme trajanja postupka pred sudom, a pre donošenja pravosnažne sudske odluke, u nameri da povredi pretpostavku nevinosti ili nezavisnosti suda, daje javne izjave u sredstvima javnog informisanja, biti kažnjeno zatvorom do šest meseci i

novčanom kaznom. Ako razlog otkazivanja emisije zaista leži u zabrinutosti pravnog tima RTS-a da bi moglo doći do povrede navedene odredbe Krivičnog zakonika, odnosno da bi Davinić i njegov advokat učešće u emisiji mogli zloupotrebiti zarad uticaja na nezavisnost sudstva, onda bi to mogao biti signal ozbiljnog nepoverenja rukovodstva RTS-a u sposobnost svojih autora i novinara da usmeravaju tok emisija koje vode i zapravo dokaz narastajuće autocenzure i u programima javnog servisa.

3. Zakon o lokalnoj samoupravi

3.1. Gradonačelnik Čačka, Velimir Stanojević, potpisao je početkom meseca ugovore o „informisanju od lokalnog značaja“ sa direktorima pet glasila čije je sedište u ovom gradu. Te redakcije će svakog meseca među sobom deliti ukupno milion dinara. „U gradskom budžetu za ovu godinu informisanju je namenjeno deset miliona dinara, a prvenstvena dužnost nam je da ih usmerimo u pravovremeno obaveštavanje građana o svemu što se ovde zbiva. Pored toga, verujem da će ovi ugovori pozitivno uticati i na materijalne prilike čačanskih novinara, čiji profesionalni standardi nikad nisu bili sporni,“ rekao je gradonačelnik Stanojević za Politiku. Politika prenosi da se radi o novoj preraspodeli informativnog dinara u gradu, pošto je do kraja prošle godine taj budžetski novac odlazio uglavnom redakcijama nastalim u okrilju „Čačanskog glasa“, čiji je osnivač bio grad. Od decembra, međutim, svi čačanski mediji su u privatnom vlasništvu. Ugovorom je regionalnoj TV Čačak opredeljeno 350.000 dinara mesečno, uz obavezu da proizvede i emituje predviđeni broj priloga u dnevnim emisijama i jednočasovnu emisiju „TV parlament“ svake sedmice. Lokalnoj RTV Galaksija 32 opredeljeno je 200.000 dinara mesečno. Produkcija „ČA-video“ zaključila je ugovor na 128.000 dinara, a Radio Čačak na 80.000 dinara. List „Čačanski glas“ dobio je 95.000 dinara mesečno. Medijske kuće obavezne su da građane informišu „istinито, objektivno, potpuno i blagovremeno u skladu sa zakonom, pravilima struke i novinarske etike“, i da uz fakturu dostavljaju overen i potpisan pregled emitovanog programa i objavljenih tekstova. U toku sedmice, pisarnica gradske uprave u Čačku primila je i ponude Radio Ozona i lista „Čačanske novine“ o kojima će gradonačelnik Stanojević naknadno odlučiti. Na ove ugovore, inače, nije primenjen Zakon o javnim nabavkama, pa nije bilo oglasa za dostavljanje ponuda, već su iste prispele na osnovu internog poziva upućenog redakcijama čije je sedište u Čačku. Iz iste stavke gradskog budžeta plaćaju se i direktni prenosi sednica Skupštine grada. Taj posao, odlukom skupštine, poveren je Radio Čačku, po ceni od 68.000 dinara za dan prenosa.

Zakonom o lokalnoj samoupravi propisano je da su opštine i gradovi nadležni da se staraju o javnom informisanju od lokalnog značaja i obezbeđuju uslove za javno informisanje na srpskom jeziku i jeziku nacionalnih manjina koji se koriste na teritoriji opštine. Zakon, međutim, o čemu

smo u ranijim izveštajima u više navrata pisali, ne propisuje način na koji se ova sredstva opredeljuju, tako da se po tom pitanju praksa razlikuje od lokalne samouprave do lokalne samouprave. Lokalne samouprave, po sopstvenom nahođenju, opredeljuju se u ovakvim slučajevima ili za konkurse, ili za vođenje postupaka javnih nabavki usluga, ili za neposredne pogodbe sa pojedinim medijima, a ponekad i za kombinaciju navedenih modela. Ono što posebno zabrinjava u slučaju Čačka, a slična praksa postoji i u nekim drugim opštinama, jeste pitanje kriterijuma po kojima će lokalna vlast procenjivati da li mediji građane informišu „istinito, objektivno, potpuno i blagovremeno u skladu sa zakonom, pravilima struke i novinarske etike“. Dok ovakvo finansiranje ne bude na jedinstven način rešeno, i pri tome na način koji će obezbediti zaštitu od zloupotreba zarad ostvarivanja nedozvoljenog uticaja na način izveštavanja o funkcionisanju lokalnih vlasti, ostaje zabrinutost da se obezbeđivanje uslova i staranje o javnom informisanju od lokalnog značaja, posebno u kriznim vremenima, pretvara u novi mehanizam kontrole medija od strane lokalnih vlasti. Upravo u navedenom smislu raduje što su ministarstva za kulturu i za državnu upravu i lokalnu samoupravu podržala inicijativu tri medijska udruženja da utvrde preporuke o načinu i kriterijumima raspodele sredstava iz lokalnih budžeta lokalnim medijima. Nezavisno udruženje novinara Srbije (NUNS), Asocijacija nezavisnih elektronskih medija (ANEM) i „Lokal pres“, kako je najavljeno, uradiće u najskorijem roku preporuke sa kriterijumima za raspodelu sredstava, koje će lokalnim samoupravama proslediti pomenuta dva ministarstva, kao i Stalna konferencija gradova i opština.

4. Zakon o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja

Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti organizovao je međunarodnu konferenciju „Sloboda pristupa informacijama i položaj uzbunjivača“ na kojoj je učestvovalo više od 50 učesnika. Konferencija je održana 29. juna. Povod za konferenciju je bila i Rezolucija Parlamentarne skupštine Saveta Evrope o zaštiti uzbunjivača koja je usvojena aprila 2010. godine. Rezolucija uspostavlja standarde zaštite uzbunjivača i predviđa druge mere u cilju zaštite lica koja obelodane informacije za koje javnost ima interes da zna.

Podsetimo, izmenama Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja iz decembra 2009, prvi put su u Srbiji usvojene odredbe o oslobađanju od odgovornosti lica koji javnosti učine određene informacije dostupnim. Nažalost, ove odredbe ne predstavljaju adekvatnu i suštinsku zaštitu uzbunjivača, s obzirom da se zaštita odnosi na obelodanjivanje informacija koje su po opštim principima prava na slobodan pristup informacijama već dostupne javnosti. Takođe, ove odredbe ne obezbeđuju sveobuhvatno zaštitu uzbunjivača, jer se odnose samo na lica zaposlena u organima javnih vlasti, a ne i na lica koja su zaposlena u

privatnom sektoru. Na konferenciji je zaključeno da je za uspostavljanje pravog sistema zaštite prava na pristup informacijama neophodno da postoji efikasna zakonom utvrđena zaštita uzbunjivača, te da uzbunjivači moraju biti zaštićeni od svih vidova odmazde.

III MONITORING PROCESA USVAJANJA NOVIH ZAKONA

1. Zakon o elektronskim komunikacijama

1.1. Zaštitnik građana, Saša Janković, podneo je 8. juna nadležnom odboru Skupštine Srbije amandmane na Predlog zakona o elektronskim komunikacijama, kojima se traži da, u skladu sa Ustavom, policija i tajne službe za uvid u podatke o elektronskoj komunikaciji građana prethodno pribave odluku suda. Amandmanima se, takođe, otklanja mogućnost da se zakon tumači na način koji sužava ovlašćenja Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti u obavljanju nadzora nad zakonitošću obrade tih podataka. Šefica poslaničke grupe ZES Nada Kolundžija ocenila je prvi amandman Zaštitnika građana kao nepotreban. Kolundžija je rekla da zakon o elektronskoj komunikaciji ne može da reguliše nadležnosti nekih drugih organa, suda, odnosno BIA. Odbor za saobraćaj i veze Skupštine Srbije odbio je 14. juna amandman. Janković je najavio da će, ako Zakon bude usvojen, zaštitu tražiti od Ustavnog suda Srbije. Jovan Stojić, šef kabineta direktora BIA Saše Vukadinovića, kaže da se donošenjem ovog zakona ništa bitnije neće promeniti, jer službama i policiji ni do sada nije bilo potrebno odobrenje suda za kontrolu ko s kim, kada, koliko i odakle komunicira. „Sve to možemo da radimo na osnovu zakona o BIA, VBA, VOA i policiji. S druge strane, sudska odluka je potrebna kada je u pitanju prisluškivanje,“ rekao je Stojić. Skupština Srbije usvojila je Zakon o elektronskim komunikacijama 29. juna, bez amandmana Zaštitnika građana.

Predlog Zakona o elektronskim komunikacijama, u članu 128. stav 1. predviđa da je svaki telekomunikacioni operator dužan da zadrži podatke koji se odnose na vrstu komunikacije, njen izvor i odredište, početak, trajanje i završetak, identifikaciju korisničke opreme, uključujući i mobilnu korisničku opremu, a radi sprovođenja istrage, otkrivanja krivičnih dela i vođenja krivičnog postupka, u skladu sa zakonom kojim se uređuje krivični postupak, kao i za potrebe zaštite nacionalne i javne bezbednosti Republike Srbije, u skladu sa zakonima kojima se uređuje rad službi bezbednosti Republike Srbije i rad organa unutrašnjih poslova. Zaštitnik građana je podneo predlog amandmana kojim se izbegava pozivanje na zakone kojima se uređuje rad službi bezbednosti Republike Srbije i rad organa unutrašnjih poslova. Naime, neki od ovih propisa, predviđaju mogućnost nadzora telekomunikacija i informacionih sistema radi prikupljanja

podataka o telekomunikacionom saobraćaju i lokaciji korisnika, bez uvida u njihov sadržaj, i bez sudskog naloga, a na nalogu insistiraju jedino ako se vrši uvid u sadržaj komunikacija, odnosno ako se one, drugim rečima prisluškuju. Zaštitnik građana zauzeo je stanovište da navedeni propisi nisu u svemu usklađeni sa odredbom člana 41. Ustava Republike Srbije, kojim je zajemčena tajnost pisama i drugih sredstava komuniciranja, uz odstupanja koja su dozvoljena samo na određeno vreme i samo na osnovu odluke suda. Podsetimo, Ustavni sud Republike Srbije, 28. maja 2009. godine, doneo je Odluku kojom je utvrdio da odredba člana 55. stav 1. Zakona o telekomunikacijama nije u saglasnosti s Ustavom. Član 55. stav 1. Zakona o telekomunikacijama, pre intervencije Ustavnog suda utvrđivao je da su zabranjene sve aktivnosti ili korišćenje uređaja kojima se ugrožava ili narušava privatnost i poverljivost poruka koje se prenose telekomunikacionim mrežama, osim kada postoji saglasnost korisnika ili ako se ove aktivnosti vrše u skladu sa zakonom, ili sudskim nalogom izdatim u skladu sa zakonom. Nakon intervencije Ustavnog suda, iz navedene odredbe brisane su samo dve reči (zakonom ili), jer je sud stao na stanovište da se privatnost i poverljivost poruka ne mogu narušavati samo na način kako je to Ustavom utvrđeno, odnosno samo na osnovu sudskog naloga koji je izdat u skladu sa zakonom. Budući da Zakon o elektronskim komunikacijama zamenjuje Zakon o telekomunikacijama, direktna posledica usvajanja ovog Zakona bez amandmana koji je predložio Zaštitnik građana, jeste da se nivo zaštite ljudskih prava ponovo vraća na stanje pre citirane odluke Ustavnog suda od 28. maja 2009. godine. S druge strane, činjenica je da koren problema nije u Zakonu o elektronskim komunikacijama, već u drugim propisima na koje se on poziva, te da bi problem nadležnosti policije i službi bezbednosti, trebalo rešavati kroz propise koji te nadležnosti regulišu, a ne posredno, kroz telekomunikacione propise. Što se tiče posledica usvajanja Zakona o elektronskim komunikacijama po medije, one se pre svega ogledaju u mogućnosti da se praćenjem listinga odlaznih i dolaznih poziva novinara, lakše otkrivaju izvori njihovih informacija, te da se na taj način izigrava odredba Zakona o javnom informisanju koja novinarima priznaje pravo na zaštitu izvora.

1.2. Predlog zakona o elektronskim komunikacijama vraća inspeksijski nadzor nad primenom ovog zakona u nadležnost Ministarstva za telekomunikacije i informaciono društvo, odnosno organa autonomne pokrajine na teritoriji Vojvodine. Inspektori će biti posebno ovlašćeni da, između ostalog, preduzimaju mere koje uključuju određivanje zabrane rada, pečaćenja i oduzimanja elektronske komunikacione opreme ili dela opreme, naročito ako se radio-frekvencijski spektar neovlašćeno koristi, ako se koristi suprotno propisanim uslovima korišćenja ili ako se utvrdi da rad elektronske komunikacione opreme predstavlja neposrednu i ozbiljnu pretnju javnoj bezbednosti ili ugrožava životnu sredinu. Inspektori će takođe biti ovlašćeni da privremeno zabranjuju obavljanje delatnosti zatvaranjem prostorija u kojima se obavlja delatnost ili na drugi odgovarajući način, u slučajevima kada se onemogućuje vršenje

nadzora. Protiv rešenja inspektora moći će da se izjavi žalba Ministarstvu za telekomunikacije i informaciono društvo, ali takva žalba neće odlagati izvršenje rešenja.

Rasprava o Predlogu zakona o elektronskim komunikacijama u Narodnoj skupštini Republike Srbije, ali i šire u javnosti, gotovo u celosti pretvorila se u polemiku o meri u kojoj taj propis ugrožava Ustavom zajemčena tajnost sredstava komuniciranja. Sa druge strane, gotovo neprimećeno su prošla određena nova rešenja koja bude nadu da će radio piraterija, kao jedan od najozbiljnijih problema srpske medijske scene napokon biti rešena. Naime, u skladu sa Zakonom o državnoj upravi, inspekcijski nadzor mogli su da vrše samo republički organi uprave, a kao povereni posao samo još organi autonomne pokrajine, opštine, grada i grada Beograda. Zakon o telekomunikacijama nije predvideo postojanje telekomunikacione inspekcije već, umesto nje, kontrolore telekomunikacija u sastavu Republičke agencije za telekomunikacije. Polazeći od statusa Republičke agencije za telekomunikacije, kao nezavisnog regulatornog tela, njeni kontrolori telekomunikacija nisu mogli da vrše inspekcijski nadzor, pa samim tim ni da zabranjuju rad ili pečate i oduzimaju opremu. Ovo se pokazalo kao ozbiljna smetnja u borbi protiv piratskih emitera, koji su zloupotrebljavali činjenicu da kontrolori telekomunikacija nisu imali ovlašćenja da im oduzimaju opremu i jednostavno ignorisali rešenja koja je RATEL na osnovu izvršene kontrole donosio. Za očekivati je da će Zakon o elektronskim komunikacijama sa vraćanjem inspektora sa punim nadležnostima, napokon omogućiti efikasnu borbu protiv radio piraterije.

IV MONITORING RADA REGULATORNIH TELA, DRŽAVNIH ORGANA I KOLEKTIVNIH ORGANIZACIJA ZA ZAŠTITU AUTORSKOG I SRODNIH PRAVA

REGULATORNA TELA

1. REPUBLIČKA RADIODIFUZNA AGENCIJA (RRA)

1.1. Savet Republičke radiodifuzne agencije doneo je odluku o utvrđivanju liste događaja od nacionalnog interesa za građane u Srbiji, na kojoj se nalazi oko 60 kulturnih i sportskih događaja. Odluka u kojoj se navodi da je doneta na sednici Saveta RRA 21. maja, objavljena je 11. juna. Među događajima iz kulture na listi se nalaze i Nišvil, Bitef, Oktobarski salon, Gitar art festival, Exit, Fest, Kustendorf, Svetski dan slobode medija i drugi. Sportskih događaja značajnih za javnost Srbije ima više od 30, a reč je o Olimpijskim igrama, svetskim i evropskim prvenstvima u fudbalu, košarci, vaterpolu, odbojci, rukometu, atletici, plivanju. Takođe, na listi

se nalaze i teniski događaji - Dejvis i Fed kup i sva četiri gren slem turnira, odnosno mečevi na gren slem turnirima u kojima učestvuju srpski takmičari, kao i drugi sportski događaji iz različitih disciplina.

Članom 71. Zakona o radiodifuziji predviđeno je da će Republička radiodifuzna agencija odrediti listu događaja koji su od interesa za sve građane u Republici Srbiji, na koje isključivo pravo prenosa može ostvariti samo emiter sa nacionalnim pokrivanjem. Istim članom Zakona predviđeno je i da je emiter koji ima isključivo pravo prenosa događaja sa liste koju je odredila RRA, dužan da svim drugim zainteresovanim emiterima dozvoli i omogući da snime i emituju kratke izveštaje sa tog događaja u trajanju do devedeset sekundi koji će sadržati i autentičnu sliku i ton sa takvog događaja. Članom 9. Evropske konvencije o prekograničnoj televiziji koju je Srbija ratifikovala 2009. godine, takođe je predviđeno da će svaka država potpisnica Konvencije ispitati, i gde je potrebno, preduzeti zakonske mere kao što su uvođenje prava na kratko izveštavanje o događajima od velikog interesa za javnost, da bi se izbeglo osujećenje prava javnosti na informacije usled ostvarivanja ekskluzivnih prava na emitovanje i reemitovanje od strane radiodifuzne organizacije pod njenom jurisdikcijom. Članom 9. bis iste Konvencije, predviđeno da svaka država potpisnica zadržava pravo da preduzme mere kako bi obezbedila da radiodifuzna organizacija u okviru njene jurisdikcije ne emituje na ekskluzivnoj bazi događaje za koje ta država ugovornica smatra da su od izuzetne važnosti za društvo, na takav način da lišava znatan deo javnosti u toj državi ugovornici mogućnosti da prati takve događaje bilo u direktnom ili naknadnom prenosu na besplatnoj televiziji. Ukoliko do toga dolazi, ta država potpisnica Konvencije može da pribegne sastavljanju liste određenih događaja za koje smatra da su od izuzetne važnosti za društvo. Slučajevi iz člana 9. bis Konvencije, da neka regionalna ili lokalna televizija otkupi ekskluzivna prava na emitovanje nekog događaja od nacionalnog značaja, u Srbiji se nisu dešavali, makar ne po saznanjima autora ovog izveštaja. Sa druge strane, slučajevi iz člana 9. Konvencije, izuzetno su česti, posebno u odnosu na velike sportske događaje, eksploatacija prava na čije televizijsko praćenje se po pravilu vrši na principu nacionalnog ekskluziviteta. Zato je izuzetno dobro što je RRA napokon donela odluku o utvrđivanju liste događaja od nacionalnog interesa, budući da na taj način i drugi zainteresovani emiteri stiču pravo, koje je emiter nosilac ekskluzivnih prava dužan da trpi, da snime i emituju kratke izveštaje koji će sadržati i autentičnu sliku i ton sa takvog događaja u trajanju do devedeset sekundi. Razlog što je RRA utvrdila ovu listu sada, iako pravo na njeno utvrđivanje postoji od usvajanja Zakona o radiodifuziji 2002. godine, leži u činjenici da se ovog leta održavao Svetski kup u fudbalu. Činjenica da je lista objavljena na dan početka Svetskog kupa, omogućila je emiterima da, i pored činjenice da je RTS bio nosilac ekskluzivnih prava za emitovanje prenosa utakmica Svetskog kupa, emituju kratke izveštaje sa autentičnom slikom i tonom iz Južne Afrike.

1.2. Savet RRA doneo je odluku da protiv televizije „Pink“, televizije „Košava“ i Radio televizije Srbije podnese prekršajne prijave, saopšteno je iz Agencije 21. juna. Protiv televizije „Pink“ prekršajni postupak biće pokrenut zbog sadržaja u rijaliti-programu „Farma“ koji mogu da škode fizičkom, mentalnom ili moralnom razvoju dece i omladine. Nakon ranije intervencije Saveta RRA, navodi se u saopštenju, televizija „Pink“ uložila je vidljiv napor da program „Farma“ uskladi sa važećim propisima i posle toga nisu zabeleženi teži prekršaji Zakona o radiodifuziji, niti Kodeksa ponašanja emitera, ali je odluka o pokretanju prekršajnog postupka doneta zbog ranijih neprihvatljivih ekscesa u programu televizije „Pink“ koja emituje ovaj rijaliti-program. Zbog istog prekršaja Zakona o radiofuziji, odlučeno je da se pokrene postupak i u slučaju emisije „Luda kuća“ televizije „Košava“. Protiv Radio televizije Srbije RRA će podneti prekršajne prijave zbog emitovanja reklama za pivo, što je nedozvoljeno van vremenskog intervala od 18 do 6 časova. Reč je o oglasnim sadržajima koji se na RTS-u emituju neposredno pre prenosa utakmica Svetskog prvenstva u fudbalu. Prijave sudiji za prekršaje biće podnete i protiv svih nacionalnih emitera kod kojih su zabeleženi prekršaji Zakona o oglašavanju, saopšteno je iz RRA.

Saopštenje RRA poziva se na odredbe člana 68. stav 1. tačka 5. i 6. Zakona o radiodifuziji. Članom 68. stav 1. tačka 5. Zakona, utvrđena je zabrana emitovanja programa čiji sadržaji mogu da škode fizičkom, mentalnom ili moralnom razvoju dece i omladine u periodu od između 06 do 24 časa, te predviđena obaveza da se takvi programi jasno označe ukoliko se emituju između 24 i 06 časova. Članom 68. stav 1. tačka 6. Zakona o radiodifuziji utvrđena je zabrana emitovanja programa koji sadrže pornografiju ili čiji sadržaji ističu i podržavaju nasilje, narkomaniju ili druge vidove kriminalnog ponašanja, kao i programa koji zloupotrebljavaju lakovernost gledalaca ili slušalaca. Za ove prekršaje zaprećena je novčana kazna u rasponu od 300.000 do 1.000.000 dinara za osnivača, kao i novčana kazna u rasponu od 20.000 do 50.000 dinara za odgovorno lice. Radio televiziji Srbije, pak, stavlja se na teret da je prekršila odredbu člana 68. stav 2. tačka 2. Zakona o oglašavanju, kojom je zabranjeno oglašavanje piva i vina, uključujući svako isticanje žiga i druge oznake piva i vina ili proizvođača piva i vina u radio i televizijskim programima, osim u periodu od 18:00 do 06:00 časova. Nejasno je, međutim, zašto se u saopštenju navodi da je protiv Radio televizije Srbije podneta prekršajna prijava, kada ono što se ustanovi javnog servisa stavlja na teret, predstavlja privredni prestup za koji je zaprećena kazna u rasponu od 300.000 do 3.000.000 dinara za pravno lice, odnosno i veća kazna ako je oglašavanjem u konkretnom slučaju ostvarena dobit veća od 1.500.000 dinara, najviše do trostruke vrednosti ostvarene dobiti. Za isti privredni prestup kazniće se i odgovorno lice u pravnom licu, novčanom kaznom u rasponu od 50.000 do 200.000 dinara.

2. REPUBLIČKA AGENCIJA ZA TELEKOMUNIKACIJE (RATEL)

2.1. Kako prenosi dnevni list Danas u broju od 15. juna, pozivajući se na podatke Republičke agencije za telekomunikacije, borba protiv piratskih stanica u Srbiji uspešnija je od početka 2010. godine u odnosu na godinu i po dana ranije. Naime, broj emitera koji u ovom trenutku rade bez dozvole u Srbiji iznosi 52, dok je broj zauzetih frekvencija ilegalnim emitovanjem 70, tvrde u RATEL-u. Prema njihovim podacima, broj nelegalnih emitera koji više ne rade je 134, a broj oslobođenih frekvencija 146. Danas podseća da je od septembra 2008. godine u akciji gašenja radio i televizijskih stanica koje emituju program bez dozvole, RATEL registrovao 181 piratskog emitera sa 211 frekvencija, a do januara ove godine je bilo ugašeno svega oko 70. Inače, broj nelegalnih emitera menja se svakodnevno, jer mnoge stanice kojima se zapečati objekat i oprema, polome službeni pečat i nastavljaju kasnije da rade. U RATEL-u navode da najveći broj emitera bez dozvole emituje na područjima Novog Sada, Zrenjanina i Subotice.

Jedan od razloga koji je doveo do toga da borba protiv piratskih emitera bude toliko duga i ne preterano uspešna, obrazložen je i u delu ovog izveštaja koji se bavi usvajanjem Zakona o elektronskim komunikacijama. Taj zakon zamenjuje Zakon o komunikacijama iz 2005. godine, koji je inspektore telekomunikacija, zamenio kontrolorima u sastavu RATEL-a koji nemaju ovlašćenja da oduzimaju telekomunikacionu opremu, odnosno ilegalne predajnike ili delove ilegalnih predajnika. U nedavno objavljenom izveštaju Nezavisnog društva novinara Vojvodine (NDNV) navodi se da je najveća koncentracija radio pirata oko Novog Sada, gde se koristi „prirodni, dominantni položaj Fruške gore i emituje iz kafana i vikendica“. Jedan broj ilegalnih radio stanica pokrenuo je sporove kod raznih sudova, sa ciljem da ceo proces razvuku koliko god mogu, koriteći u međuvremenu okolnost da RATEL ne može da im oduzme predajnike i emitujući program i prodajući oglase. Drugi, takođe koristeći okolnost da RATEL ne može da im oduzme predajnike, jednostavno odu na novu lokaciju i pomere se na drugu frekvenciju. U izveštaju „Vojvođanski mediji, politički kompromis ili profesionalno izveštavanje“, NDNV ističe da većina pirata emituje muzički sadržaj „uz neizbežne čestitke i pozdrave, čije naručivanje putem SMS-a i posebno tarifiranih telefonskih poziva omogućava velike prihode“. Ovo posebno imajući u vidu da ilegalni emiteri nemaju troškove za dozvole, autorska i izvođačka prava, što im profit čini zagarantovanim.

2.2. Na Internet sajtu RATEL-a, 14. juna, objavljeno je saopštenje Predsednika UO Agencije prof. dr Jovana Radunovića, u kojem on obaveštava javnost da je polazeći od skorog usvajanja novog Zakona o elektronskim komunikacijama, doneo ličnu odluku da podnese ostavku. U saopštenju Radunović se osvrće na uspehe Agencije u prethodnom periodu, a u oblasti

radiodifuzije posebno ističe da su stvoreni uslovi za korišćenje satelitske DTH tehnologije, kao i uslovi za početak uvođenja digitalne televizije.

Članom 14. Zakona o telekomunikacijama, predviđeno je da je jedan od načina na koji prestaje mandat predsednika Upravnog odbora Agencije i podnošenje ostavke Narodnoj skupštini Republike Srbije u pisanoj formi. Članom 12. Zakona, međutim, predviđeno je da za slučaj da izbor novog člana Upravnog odbora ne bude izvršen do isteka mandata prethodnog, član Upravnog odbora kome je mandat istekao nastavlja da obavlja funkciju do okončanja postupka izbora novog člana Upravnog odbora. Prelaznim i završnim odredbama Zakona o elektronskim komunikacijama, predviđeno je da danom stupanja na snagu tog zakona, Republička agencija za telekomunikacije nastavlja sa radom kao Republička agencija za elektronske komunikacije, a članovi Upravnog odbora Republičke agencije za telekomunikacije nastavljaju sa radom do izbora članova upravnog odbora Republičke agencije za elektronske komunikacije, u skladu sa odredbama novog zakona.

DRŽAVNI ORGANI

3. NARODNA SKUPŠTINA REPUBLIKE SRBIJE

Narodna skupština Republike Srbije usvojila je, u periodu na koji se ovaj izveštaj odnosi, Zakon o elektronskim komunikacijama, o čemu je više reči bilo u delu izveštaja koji se odnosi na monitoring procesa usvajanja novih zakona.

4. MINISTARSTVO ZA TELEKOMUNIKACIJE I INFORMACIONO DRUŠTVO

4.1. Ministarstvo za telekomunikacije i informaciono društvo pokrenulo je 11. juna javnu raspravu o Nacrtu strategije razvoja elektronskih komunikacija u Republici Srbiji od 2010. do 2020. godine. Nacrt Strategije objavljen je na portalu eUprave Republike Srbije. Zajedno sa nešto ranije pokrenutom javnom raspravom o Strategiji razvoja informacionog društva od 2010. do 2020. godine, Strategija razvoja elektronskih komunikacija čini svojevrsnu Digitalnu agendu za Republiku Srbiju.

Nacrt strategije razvoja elektronskih komunikacija bavi se digitalnom televizijom i mrežama za emitovanje radio i televizijskih programa u meri u kojoj je digitalizacija zapravo sredstvo za kreiranje digitalne dividende, odnosno za oslobađanje dela spektra za potrebe mobilnog

širokopojasnog pristupa. Nacrt strategije poziva se na istraživanja Svetske banke iz 2009. godine, koja pokazuju da povećanje penetrocije širokopojasnih priključaka od 10%, proizvodi povećanje bruto društvenog proizvoda za 1,3%. Iz navedenog Nacrt strategije prepoznaje potrebu za uspostavljanjem nezavisne nacionalne širokopojasne komunikacione mreže koja bi trebalo da obezbedi okruženje za uvođenje komunikacionih usluga za potrebe javne uprave, zdravstva, školstva, pravosuđa, vojske i policije, distribucije televizijskih i radijskih, kao i drugih audiovizuelnih i drugih usluga.

4.2. Ministarstvo za telekomunikacije i informaciono društvo organizovalo je 16. i 17. juna 2010. godine, u saradnji sa GSM Asocijacijom, Ministarsku konferenciju jugoistočne Evrope o digitalnoj dividendi. Ministarka za telekomunikacije i informaciono društvo u Vladi Republike Srbije Jasna Matić ocenila je da je neophodno da se na nivou regiona postigne dogovor o iskorišćavanju digitalne dividende. Matić je na ministarskoj konferenciji istakla da će zemlje jugoistočne Evrope doneti odluku o tome kako će biti upotrebljen deo spektra koji se oslobađa u procesu digitalizacije. To se odnosi i na odluku za koje će usluge deo spektra biti namenjen, odnosno kako optimalno podeliti oslobođen spektar između televizija, mobilnih operatora i različitih socijalnih i društvenih korisnika u elektronskim komunikacijama, objasnila je ona. Procena potencijalne dobiti od digitalne dividende koja će se ostvariti u Srbiji kada se izvrši prelaz sa analognog na digitalni prenos televizijskog programa, prema istraživanju predstavljenom na ministarskoj konferenciji, ako bi se digitalna dividenda osim za emitovanje iskoristila i za druge namene, poput širokopojasnog pristupa Internetu, kreće se u rasponu od 572 do 950 miliona evra.

Podsetimo, shodno Akcionom planu uz Strategiju digitalizacije, odluku o alokaciji digitalne dividende, Ministarstvo za telekomunikacije i informaciono društvo trebalo je da predloži Vladi Republike Srbije u I kvartalu 2010. godine, a Vlada da je usvoji u II kvartalu. Sa ovim se, kao i sa većinom drugih rokova iz Akcionog plana uz Strategiju digitalizacije, kasni. Ono što je dobro, jeste da se i kroz ovakve konferencije, makar bile organizovane i u saradnji sa asocijacijom mobilnih operatora i industrije koja se bavi GSM telefonijom, a koja nesumnjivo ima interes da dobije deo kolača koji digitalna dividenda predstavlja, podstiče javna debata o alokaciji digitalne dividende. U krajnjoj liniji, spektar jeste javno dobro, te njegova raspodela mora biti u najšire shvaćenom javnom interesu, a ne u interesu bilo koje pojedinačne industrije.

5. MINISTARSTVO KULTURE

Na zajedničkoj konferenciji Ministarstva kulture i Delegacije evropske unije u Srbiji, održanoj 25. juna pod nazivom „Evropski put za srpske medije“, predstavljena je Medijska studija na čijoj

su izradi radili eksperti koje je angažovala Evropska komisija, Bent Norbi Bond, Aleksandar Benzek i Andrej Zmeček, a koja bi trebalo da predstavlja osnov za izradu Medijske strategije. Planirano je da posle prve prezentacije Medijske studije uslede više od dva meseca javne debate. Nataša Vučković Lesendrić pomoćnica ministra kulture zadužena za medije istakla je da u proteklih deset godina nije bilo sistemskog rešavanja problema sa kojima se mediji suočavaju i da se ministarstvo zato obratilo evropskim ekspertima da izrade jednu ovakvu studiju. „Medijska studija je opsežan dokument sa jasnim preporukama kako rešiti probleme koji su se nagomilali na medijskoj sceni Srbije, između ostalog, i zbog previše propisa, slabog administrativnog kapaciteta i izostanka samoregulacije,“ naglasila je Vučković Lesendrić. Predstavnik Evropske komisije u Srbiji Vensan Dežer objasnio je da je Medijska studija početni korak u reorganizovanju srpske medijske scene i uvod u opsežnu javnu raspravu. „Jasno je da su svi mediji u svetu i Evropi suočeni sa ekonomskom krizom koja je pogodila sve privredne grane. Ali, mediji su često žrtva ne samo ekonomskog, već i političkog pritiska i to može uticati na uredničku slobodu i profesionalne standarde,“ rekao je Dežer. „Očekujem neslaganja i kontroverze, što je važno u demokratskom procesu, ali najvažnije je da je javna debata na ovu temu počela,“ poručio je. U nastavku rada konferencije, eksperti angažovani na izradi Medijske studije, poredili su srpsku medijsku scenu sa scenom u Danskoj, Austriji i Nemačkoj. Najavljeno je da će u okviru javne debate o restrukturiranju medijske scene u Srbiji, u narednom periodu biti održano šest okruglih stolova.

Uz konstataciju da je dobro da je Medijska studija napravljena, te da je još bolje što, gotovo godinu dana nakon najave otpočinjanja rada na Strategiji razvoja medija u Srbiji prezentacijom Studije otpočinje debata o restrukturiranju medijske scene u Srbiji, polazeći od činjenice da je ovaj opsežan dokument koji sa aneksima u originalu na engleskom jeziku ima više od 360 strana, a koji do isteka perioda na koji se ovaj izveštaj odnosi još nije bio dostupan na srpskom jeziku, analizom same Studije i njenih preporuka, opširnije ćemo se baviti u narednom izveštaju.

KOLEKTIVNE ORGANIZACIJE

6. OFPS, kolektivna organizacija za zaštitu srodnih prava proizvođača fonograma

Dana 21.06.2010. godine predsednik Upravnog odbora Organizacije proizvođača fonograma Srbije - OFPS Branislav Stojanović i predsednik Upravnog odbora Organizacije za kolektivno ostvarivanje prava interpretatora - PI Živorad Ajdačić, potpisali su Ugovor o poslovnoj saradnji, u skladu sa članom 127. Zakona o autorskom i srodnim pravima. Informacija o potpisivanju Ugovora, ali ne i sam Ugovor, objavljeni su na Internet prezentaciji OFPS-a. Ugovor je, međutim

objavljen na Internet prezentaciji Organizacije za kolektivno ostvarivanje prava interpretatora – PI.

Članom 127. Zakona o autorskom i srodnim pravima predviđeno je da se naknada za emitovanje i reemitovanje fonograma, javno saopštavanje fonograma i javno saopštavanje fonograma koji se emituje, na koju imaju pravo proizvođači izdatih fonograma i interpretatorska naknada za emitovanje i reemitovanje interpretacija sa snimka izdatog na nosaču zvuka, za javno saopštavanje interpretacija koje se emituju sa snimka izdatog na nosaču zvuka i za javno saopštavanje interpretacija sa snimka izdatog na nosaču zvuka, naplaćuju od korisnika u vidu jedinstvene naknade. Naplatu jedinstvene naknade vrši jedna organizacija, određena ugovorom zaključenim između organizacije interpretatora i organizacije proizvođača fonograma. Navedenim ugovorom organizacije su dužne da odrede i visinu troškova naplate jedinstvene naknade i učestalost predaje dela jedinstvene naknade drugoj organizaciji. Ugovor se, o trošku organizacija, objavljuje u „Službenom glasniku Republike Srbije“. Potpisanim Ugovorom je predviđeno da će jedinstvenu naknadu za račun obe organizacije naplaćivati OFPS. Kao osnovni obračunski period za prenos sredstava jeste kalendarski mesec. Ugovor predviđa da se bruto iznos prikupljen po osnovu jedinstvene naknade za obračunski mesec, umanjen za iznos koji se izdvaja u fond za finansiranje stručnih radnih tela, predviđenih ugovorom (zajednička služba naplate OFPS – PI, Savet proizvođača fonograma i interpretatora i Koordinator PI, čije us nadležnosti utvrđene ugovorom), umanjen za iznos koji se izdvaja u fond za finansiranje sudskih taksi za potrebe sudske naplate jedinstvene naknade i umanjen za iznos koji se izdvaja u fond za finansiranje zastupnika na terenu i za ukupno fakturisan PDV, deli sa dva, te da na taj način dobijeni iznos sredstava OFPS prenosi na PI. Ugovorom je predviđeno da iznos koji se izdvaja u fond za finansiranje stručnih radnih tela, predviđenih ugovorom ne može biti manji od 10% niti veći od 20% od ukupno naplaćene ubrane naknade na godišnjem nivou. Iznos koji se izdvaja u fond za finansiranje sudskih taksi određuje Savet proizvođača fonograma i interpretatora, na predlog rukovodioca Zajedničke službe koji ga podnosi nakon konsultacija sa pravnom službom. Iznos koji se izdvaja u fond za finansiranje zastupnika na terenu određuje rukovodilac Zajedničke službe u procentualnom iznosu, i predlaže Savetu koji ga odobrava odnosno odbacuje. Ono što se, međutim, već na prvi pogled vidi, jeste da dve kolektivne organizacije nisu uspele da troškove u vezi sa naplatom jedinstvene naknade, održe u okvirima procenta koji propisuje Zakon o autorskom i srodnim pravima. Naime, Zakonom je predviđeno da troškovi nastali u vezi sa naplatom jedinstvene naknade, ne mogu biti veći od 10% njene vrednosti. Potpisanim ugovorom, deklarativno se konstatuje zajednička namera ugovornih strana da se ukupni troškovi finansiraju iz zbirne razlike osnovne i uvećane naknade i 10% od osnovne naknade, pri čemu osnovna naknada predstavlja naknadu koja se naplaćuje od korisnika koji su zaključili ugovor sa organizacijama i time pribavili dozvolu za korišćenje fonograma i interpretacija, a uvećana naknada predstavlja naknadu koja se naplaćuje od korisnika koji nisu

zaključili ugovor sa organizacijama, odnosno koji nisu pribavili dozvolu za korišćenje fonograma i interpretacija. U svakom slučaju, kako iz potpisanog Ugovora proizilazi, samo troškovi finansiranja stručnih radnih tela angažovanih u naplati, opredeljeni na ne manje od 10%, niti više od 20% od ukupno naplaćene ubrane naknade na godišnjem nivou, uz činjenicu da ovim troškovima još treba dodati i iznose sudskih taksi i plaćanje zastupnika na terenu, očigledno ukazuju da će troškovi u vezi sa naplatom daleko premašivati gornju granicu koju je za njih predvideo zakonodavac.

7. SOKOJ, kolektivna organizacija za zaštitu autorskih prava autora muzičkih dela

SOKOJ je 30. juna saopštio da je ukupan fond za raspodelu autorima po osnovu emitovanja, javnog izvođenja i javnog saopštavanja muzičkih dela, u 2009. godini, iznosio 327.668.624,00 dinara. U poređenju sa obračunskom 2008. godinom, ovaj fond je uvećan za 23%. SOKOJ je takođe objavio da u raspodeli, po obračunu za 2009. godinu, učestvuje 7.816 autora i nosilaca autorskog prava, a da prosečno ostvarena tantijema autora i nosilaca prava za obračunsku 2009. godinu iznosi 22.206,46 dinara. Isplata je, kako se navodi, izvršena u periodu od 25. do 30. juna 2010. godine.

Iako podaci koje je SOKOJ objavio u vezi sa obimom sredstava koji su ušli u fond za raspodelu autorima i drugim nosilcima autorskog prava, nisu dovoljni za sveobuhvatnu analizu, neke stvari već na prvi pogled upadaju u oči. Naime, iako se ne vidi koji deo prikupljenih sredstava je naplaćen od emitera, niti da li su eventualno troškovi koje SOKOJ ima u vezi sa naplatom smanjeni, ispostavlja se da je SOKOJ u vremenu krize fond za raspodelu uvećan za neverovatnih 23%. Ako se uzme da je u istom periodu tržište oglašavanja na radiju i televiziji, po nekim procenama, opalo za 50%, a da se kriza oseća i u drugim oblastima u kojima posluju korisnici od kojih SOKOJ naplaćuje naknadu, ovoliki rast fonda za raspodelu može da ukazuje jedino na neodrživost opterećenja koje naknade za korišćenje muzičkih dela predstavljaju korisnicima.

V PROCES DIGITALIZACIJE

Osim aktivnost Ministarstva za telekomunikacije i informaciono društvo opisanih u delu ovog izveštaja koji se bavi monitoringom rada državnih organa, a koji posredno jesu u vezi sa procesom digitalizacije utoliko što predstavljaju svojevrsan uvod u javnu raspravu o alokaciji digitalne dividende, nikakvi pomaci koji bi se ticali procesa digitalizacije nisu zabeleženi.

VI PROCES PRIVATIZACIJE

Večernje Novosti prenele su da je preduzeće „Hemo“ Davora Čičića iz Kraljeva novi vlasnik „Ibarskih novosti“, doskora najveće kraljevačke informativne kuće koja u svom sastavu, osim istoimenog nedeljnog lista, ima i regionalnu televiziju i lokalni radio. Takvu odluku doneo je Odbor poverilaca razmatrajući ponude po oglasu za javnu prodaju ove medijske kuće u kojoj je krajem januara, posle propale privatizacije, uveden stečaj, a potom oglašen i bankrot. „Ništa spektakularno, ali - preživeli smo. U međuvremenu, pokrenuli smo televizijski i radio-program, a sada već imamo ambicije da oživimo i list koji ne izlazi još od avgusta prošle godine,“ izjavila je Zorica Cerovina-Nikodijević, glavni i odgovorni urednik TV Kraljevo.

Radnici RTV Krajina iz Negotina, nakon što im je krajem prošle godine raskinuta privatizacija, a firma prešla u nadležnost Akcijskog fonda Srbije, zatražili su od nadležnih da im pomogne da pokrenu stečajni postupak. Na ovaj korak odlučili su se, jer ne vide izlaz iz krize u koju su zapali, maltene od privatizacije. Zaposleni u ovoj medijskoj kući već dve godine nemaju overene zdravstvene knjižice, ne primaju plate, niti su sigurni da su im namireni doprinosi. Posle više od tri decenije postojanja nisu više ni u etru, jer su im oduzete frekvencije, a ostali su i bez dela osnovnih sredstava koja se prodaju po izvršnoj presudi donetoj po tužbi osmoro bivših i sadašnjih radnika.

Navedeni primeri svedoče o opštoj situaciji u kojoj se za svoj opstanak bore i privatizovani, i još neprivatizovani lokalni i regionalni mediji u Srbiji, na tankoj liniji između preživljavanja i apela nadležnima, ne da pomognu opstanak medija, nego da pomognu da medij ode u stečaj. Nadležni i dalje ne nude nikakva sistemska rešenja koja bi, u interesu lokalnih zajednica, pružila makar minimum nade za održiv razvoj lokalnih medija u Srbiji.

VII ZAKLJUČAK

Nekoliko jako loših stvari obeležilo je medijsku scenu u Srbiji tokom juna. Eskalirala je afera „Novosti“ i dovela do odluke nemačke kompanije WAZ da se povuče iz Srbije. Sabor Islamske zajednice pozvao je muslimane na bojkot lista „Blic“ zbog fotomontaže muamera Zukorlića objavljene u satiričnoj rubrici lista, uz optužbe da objavljivanje fotomontaže simbolizuje nastavak „genocidne politike“ prema muslimanima i uz odštetni zahtev od 100 miliona evra. Emisija koja je trebalo da se bavi aferom u čijoj osnovi je neracionalno i netransparentno trošenje novca poreskih obveznika, skinuta je sa programa javnog servisa,

samo nekoliko minuta pre nego što je trebalo da počne njeno snimanje. Nemušto objašnjenje da je skidanje emisije tražio pravni tim RTS-a, bez i jedne saopštene rečenice koja bi ukazivala na stav koji po takvom zahtevu pravnika ima uređivački tim, otvorila je pitanje sposobnosti urednika i rukovodilaca RTS-a da se odupru pritiscima, kada i ako se na njih vrše. Ovo posebno u svetlu činjenice da je krajem meseca Upravni odbor RTS-a poverio dosadašnjem direktoru Aleksandru Tijaniću, većinom glasova, još jedan četvorogodišnji mandat na čelu te kuće. Autori ovog izveštaja ponovnim izborom Tijanića u ovom izveštaju nisu se posebno bavili, budući da odluka Upravnog odbora sa obrazloženjem učinjenog izbora, još uvek nije objavljena. Usvojen je Zakon o elektronskim komunikacijama u tekstu koji otvara prostor da se praćenjem listinga odlaznih i dolaznih poziva novinara, lakše otkrivaju izvori njihovih informacija. Izostao je bilo kakav pozitivni pomak po pitanjima procesa privatizacije medija. S druge strane, isti Zakon o elektronskim komunikacijama, doneo je i neke pozitivne novine, odnosno stavlja u izgled da će borba protiv piratskih radio i TV stanica u Srbiji napokon postati efikasnija. Takođe, godinu dana nakon najave otpočinjanja rada na Strategiji razvoja medija u Srbiji, prezentacijom medijske Studije na čijoj su izradi radili eksperti koje je angažovala Evropska komisija, čitava priča oko strategije napokon je pokrenuta s mrtve tačke. Kakav god stav imali o preporukama koje Studija sadrži, nesporno je da ona predstavlja početak javne debate. A odsustvo javne debate i arbitrarne odluke donesene bez konsultacija sa medijima, medijskim i novinarskim udruženjima, bile su ključne odlike vremena u kome je srpska medijska scena dovedena u nezavidnu poziciju u kojoj se danas nalazi.